

Studier Kritiker och Notiser.

Litterär Tidning.

N° 21.

Lördagen den 28 Juni

1845.

Statistik öfver Sverige, grundad på offentliga Handlingar. Jemte en karta öfver den Nordiska Halfön, af Carl af Forsell. Fjerde upplagan, tillökt och förbättrad. Stockholm 1844. På C. A. Bagges förlag.

(Fortsättning.)

Grunddragen af Sveriges statsförvaltning äro till en del uråldriga, till en del räkna de åtminstone tvenne seklers tillvaro, och de ha således öfverlevvat statsförfattningens ofta ombytta former. I våra dagar hafva likväl icke så få förändringar widtagits, för att bringa förvaltningen i närmare öfverensstämmelse med andan i 1809 års grundlag. Kort efter det nya statsfiskets införande spredde sig verkningarna af Franka revolutionens bemödande att uppdraga en bestämmd gräns mellan justis och administration afwen till Sverige; men då förändringen i Frankrike mest gick ut på att beröfwa den egentliga domaremakten dess förra halft politiska karakter och att i stället införa en egen administrativ-justis, så blef man i Sverige, der Riks-Collegierna och andra administrativa myndigheter från gammalt utöfwat en sådan justis af ganska widsträckt omfång, mera betänkt på att öfverflytta flera twistefrågor, dem man ansåg wara af en öfwerwälgande juridisk art, från de förvaltande embetsverken till de allmänna domstolarna, hwarigenom de förras domsrätt inskränktes. Administrationen bibehåller dock ännu till en stor del en dömande befattning i stridiga administrativa mål, och då den derjemte ombesörjer ej blott de administrativa, utan afwen de judiciella verkställighetsåtgärder, så utöfwar den egentliga justisen en blott och bart dömande funktion. Hwad den allmänna domstolsförfattningen beträffar, så finnas ännu för afdömandet af civila mål fyra instanser, men för criminella mål endast trenne. Den lägsta instan-

sen för landsbygden är Håradsrätten, der Håradshöfdingen dömer med 12 af menigheten walda bönder, kallade nämndemän, hwilka fordomdags såsom en jury blott yttrade sig om factum, men numera afwen deltaga i domen, ehuru de endast då kunna öfwerstå Håradshöfdingen när de alla äro om beslutet ense. Rikets 241 härader, som hwardera hafwa sin Håradsrätt, äro indelade i 90 domsagor med hwar sin Håradshöfding. Den andra instansen i twistemål på landet är Lagmansrätten, der Lagmannen dömer med 12 nämndemän från Håradsrätterna i sin lagsaga. Riket är indeladt i 13 lagsagor. Städernas underdomstolar äro likaledes tvenne: Kämnersrätten och Rådstufwurätten. Från början bildades de, likasom det swenska stadswäsendet i allmänhet, efter tyfkt mönster. Den förra består nu af en lagfaren Rådman eller Kämnerspreses och af tvenne wanligen icke lagfarna Kämnerer eller bisittare, hwilka deltaga i domslutet. Rådstufwurätten, som är sammansatt af en borgmästare såsom ordförande samt Rådmän, är numera domför då tre i rätten sitta. Borgmästare och Råd ha desputom ännu, likasom fordom, afwen en förvaltande myndighet och bilda i egenkap af Magistrat den första instansen för städernas administrativa mål. Det har redan länge varit påtänkt att medelst sammansläendet af Kämners- och Rådstufwurätten bilda en enda stadsdomstol, afwen som att indraga Lagmansrätterna på landet, efter verkställandet af hwilken reform allenast tre instanser komma att återstå afwen för civila mål. Öfwer de nämnda land- och stadsdomstolarne stå såsom öfwerdomstolar för särskildta widsträckta delar af riket Hofrätterna. Hwardera består af en President samt Hofrättsråder och Assessorer, hwilka ledamöter collegialiter döma på särskilda divisioner. Då Gustaf Adolph år 1614 inrättade Swea Hofrätt war affigten dermed, att denna så kal-

lade öfwersta domstol verkliga skulle i sista instansen utöfwa den högsta domsrätt, som af ålder i Sverige tillkommit konungen; men redan samma år förbehöll sig konungen sin rätt enligt landslagen att ändra orättwisa och för stränga domar, hwilket så förklarades, att den, som war missnöjd med Hofrättens dom, kunde genom en böneskrift hos konungen söka *beneficium revisionis*. Det war således afgjort, att Hofrättens dom kunde ändras, och alla mål af wigt hemställdes sedan till konungen, som ensam slutligen afdömde dem i Rådet utan omröstning. När han war frånwarande gaf han Rådet tillstånd att döma i sitt ställe. Inom några år drogs således högsta domsrätten åter från Hofrätten under konungen, och som han tillbragte sin mesta tid i fält, blef Rådskammaren omsider rikets öfwerste domstol och Hofrätten föga annat än den högsta underdomstolen. Efter enwäldets afläffande 1719 inskränktes äfwen i afseende på justitieärendernas afdömande i Rådet konungens makt, enär han nu icke längre ensam ägde beslutande rätt, utan på sin höjd tvenne röster wid omröstningarna. Detta stadgande bibehöll Gustaf III. för ifrågawarande mål i den af honom dicerade Regeringsformen af år 1772, och när han efter genomdrifwandet af den s. k. förenings- och säkerhetsacten (1789), som gjorde honom nära nog enwäldig, upplöste Rådet samt i stället inrättade en högsta domstol för Justitieärendernas afgörande, förbehöll han sig äfwen der tvenne röster. Den högsta domstolen, som numera är en verklig appellationsdomstol, består, enligt nu gällande grundlag, af 12 Justitieråd, af hwilka dock högst 8 äro på en gång närwarande. Wäl har konungen der ännu tvenne röster om han will begagna dem; men som han nästan aldrig härutinnan utöfwar sin rätt utom wid lagförklarings afgifwande, så erinna numera endast de yttre formerna om den uråldriga seden, att konungen personligen är den högste domaren i landet; ty alla högsta domstolens beslut skola utfärdas i konungens namn.

All administration tillhör likaledes i sista instansen konungen; men ej blott till namnet, utan i själfwa werket, enär han enligt grundlagens föreskrift "äger att allena styra riket." Denna sin makt utöfwar han personligen i Statsrådet, hwars råd han skall inhämta innan han fattar sina beslut. Statsrådets organisation undergick år 1840 betydliga förändringar efter centralisationens grundsatser. Medlemmarne äro 10, af hwilka trenne äro consultativa och 7 föredragande

Statsråder samt Chefer för hwar sitt Regerings-Departement. Ärendernas hufwudsakliga fördelning mellan de serskildta Departementerna antydes tillräckligt af desas benämningar af Justitie- Utrikes- Landt-försvars- Sjöförsvars- Civil- Finans- och Ecclesiastik-Departement. Stats-Rådets samtliga ledamöter äro dock i allmänhet förpligtade att wara närwarande och till protokollet yttra sina meningar wid föredragningen och afgörandet af alla mål, med undantag af utrikes ärender och militära commandomål; men föredraganden ensam tillkommer det att bereda ett mål till föredragning genom inhemtandet af nödiga upplysningar från wederbörande embetswerk. De från konungen utgående expeditioner och befallningar, utom i commandomål, äga ingen gällande kraft, så wida de icke äro af konungen sjelf underskrifna och derjemte contrasignerade af wederbörande föredragande, som ansvarar för att de öfwerensstämma med protokollet. Föredraganden är således icke bemyndigad att på egen hand fungöra ett nytt beslut, men sedan konungens beslut redan är utfärdadt, har Departementschefen makt att omedelbarligen och i eget namn om verkställigheten deraf aflåta alla nödiga föreskrifter och erinringar till wederbörande. Såsom förman för alla embetswerk och tjenstemän, som lyda under Departementet, kan han nemligen af dem fordra owillkorlig lyd-nad i verkställighetsåtgärder, hwilket naturligtwis ingalunda betager dem deras fullkomliga oberoende wid afgifwandet af de utlåtanden, som från dem ofta infor-dras innan ett mål slutligen afgöres. Till biträde wid ärendernas beredning och beslutens expedierande har hwarje Departementschef sina underlydande, af flera ordinarie och extraordinarie tjenstemän sammansatta Expedition, och Cheferna för frigs-departementerna hafwa hwardera under sig tvenne expeditioner, nemligen en för civila ärender och en för commandomål. I spetsen för hwarje sådan står såsom Departements-chefens närmaste man en Expeditions-chef, hwilken utan dom och ransakning kan från embetet skiljas, hwaremot expeditionens öfriga ordinarie tjenstemän icke kunna sålunda affättas. Att de administrativa ärenderna från de största till de minsta, då de i högsta instansen dragas under konungens pröfning, af honom måste personligen afgöras, är utan twiswel den kånbaraste olägenheten af nu gällande föreskrifter härutinnan, — icke som om konungens upphöjda ställning ej i detta hänseende wore tillräckligt betryggande för undersåtarnes säkerhet, helst han alltid är omgif-

wen af ansvariga rådgifwars, utan emedan konungens tid derigenom så upptages af af detaljer, att han äfwen med den största ansträngning alltförmycket hindras från en mera omfattande och för hela samhället nyttigare verksamhet. Likasom konungen fordom afsade sig det omedelbara afdomandet af judiciella mål i sista instansen, så blir det wäl också innan fort nödwändigt, att han befrias från den omedelbara handläggningen af en mängd administrativa mål.

Den andra eller mellersta instansen i administrationen utgöres gemenligen af Rikts-Collegierna, af hvilka de flesta härleda sig från Gustaf Adolfs och Christianas tider, ehuru deras ställning till Regeringen numera icke är densamma som fordom, då deras Presidenter tillika woro medlemmar af konungens Rådskammare. Dessa centrala embetswerk omfatta en wif förvaltningsgren för hela riket, fastän de icke äro ordnade i full öfwerensstämmelse med den nya Departementsindelningen i den högsta instansen. Till collegierna räknas: Krigscollegium och Förvaltningen af sjö-ärenderna, som hafwa wården om rikets försvarswerk sig anförtrodd; Kammarcollegium, hvilket har uppsigt öfwer statens fasta och lösa egendom; Bergscollegium och Commerş-collegium af hvilka det förra handlägger ärenden, som röra bergsnärigen, det senare ärenden, som röra handel, sjöfart, fabriker, handtwerkerier och fiskerier; Kammar-rätten, som dels granskar räkenskaperna och den lägre redogörelsen för allmänna medel, dels i egenkap af domstol i andra instans afdomer balansmål, (hwarempt den högre redowisningen för det sätt, hwarpå regeringen använder de till des disposition ställda medel, aflägges inför Rikens Ständer och deras Revisorer); Sundhetscollegium, som har inseende öfwer helsowården i riket och Stats-contoret, hvilket emottager kronans inkomster och ombeförjer den allmänna dispositionen och utbetalningen deraf, dels efter fastställd stat dels efter konungens anordningar. Det sistnämnda embetsverket, som hufwudsakligen befattar sig med blotta verkställighetsåtgärder, hvilka fordra skyndsamhet i behandlingen, är dock icke inrättadt efter de collegiala formerna, enär Presidenten ensam eger beslutanderätt; men de öfriga collegierna bestå af en amovibel President och icke af amovibla ledamöter, hvilka deltaga i beslutet efter rösternas pluralitet. Det swenska collegial-systemet har wissertligen ofta blifwit klandradt, såsom förorsakande långsamhet i ärendernas gång, men

den garanti det lemnar för en mogen och owäldig pröfning af enskildas och corporationers anspråk har hitintills alltid upprätthållit detsamma i den allmänna opinionen. Femte collegierna finnas för öfrigt numera flera centrala styrelsewerk, som äro inrättade efter den enrådiga eller s. k. byråkratiska embetsmannaformen, t. ex. Styrelsen öfwer fångelser och arbetsinrättningar, General-Landtmåteri-contoret, Stuteri-Öfwerstyrelsen, Styrelsen för allmänna wäg- och wattenbyggnader, General-Tullstyrelsen, Öfwer-postdirektors-embetet, Öfwer-Intendents-embetet m. fl. — För de ecclesiastika ärenderna finnes deremot icke något centralt embetswerk, utan de gå merändels directe från de serfildte Domecapitlen eller Stifts-styrelserna till konungen.

Den lägsta instansen för de flesta administrativa mål bilda slutligen de locala länsstyrelserna. En af konungen affattlig Landshöfding är der Chef med beslutande rätt; men målen beredas och föredragas af en oaffattlig Landssekreterare och Landskamererare, hvilka i Landshöfdingens frånwaro gemensamt förestå embetet. — Af förestående korta framställning af den swenska statsförvaltningens organisation är således klart, att hwarken den enrådiga eller den samrådiga embetsmannaformen här blifwit uteslutande tillämpad, utan att en blandning af de båda systemerna finnes allt efter de olika instanserna.

Uti författarens framställning om det swenska jordbrukets närwarande tillstånd fåsta wi uppmärksamheten wid twenne, af honom blott i förbigående widrörda ämnen, som för detsamma äro af synnerlig wigt. Det ena rörer skifte eller utbyte af jord till upphäfwande af ägoblandning eller samfällighet, det andra angår hemmansklyfning eller jordparcellering. Det sätt, hwarpå Hr Forsell framställt dessa ämnen, har isynnerhet hos utlänningar, som härutinnan rådfrågat honom, lätt alstrat oriktiga föreställningar. Så har t. ex. Prof. Hansen nyligen i en afhandling "ueber den Flurzwang und dessen Aufhebung" efter den första på tyska öfwersatta upplagan af nu ifrågawarande statistik äfwen omnämmt skiftesverket i Sverige eller rättare blott i prowinsen Dalarna, men som detta landskap just i detta fall utgör ett undantag med en egen lagstiftning, enär de allmänna föreskrifterna för det södra och mellersta Sverige der först år 1836 börjat till en jemförelsewis ringa del tillämpas, så kan detta af Hr Forsell walda exempel ingalunda gifwa ett riktigt begrepp om det allmänna förhållandet, hvilket

så mycket hellre förtjenar att något närmare utredas, som den swenska lagstiftningen med större kraft och framgång än de flesta utländska arbetat på uppnåendet af detta wigtiga ändamål. — Den swenska jordens uppodling har, allt efter de olika lokala förhållanden och de enskilda odlarnes belägenhet, från början samtidigt fortgått dels genom enstaka gårdar och dels genom byalag. Från de gamla byarna har odlingen ofta vidare utbredd sig derigenom att icke blott nya byar utan äfwen torp eller enstaka hemman blifwit upptagna på de gamla byarnas allmänningar och utmarker; men byarna med deras samfällighet i jord hafwa deremot ingalunda småningom uppkommit af flera spridda hofstäders förening och sammanbyggnad. Ännu i dag fortgår landets uppodling och bebyggande i de norra provinserna, men icke såsom fordom på det nämnda dubbla sättet, utan endast genom nybyggen eller för sig afskilda hemman. Fastän de s. k. afwittringsstadgarna, som reglera den fortgående colonisationen och bestämma gränserna mellan statens och enskildas ägoområden i dessa provinser, föreskrifwa, att de nya hemmanen ej böra anläggas spridda och affides i ödemarkerna, utan helst flera bredwid hwarandra intill sjöar, strömmar och wägar, i anseende till det inbördes biträde, som så ofta af behofwet kan påkallas, så får man dock icke föreställa sig att lagstiftaren härmed welat uppmuntra till anläggandet af nya byalag, hwilkas uppkomst eljest i forna tider just till en del föranleddes af detta jordbrukarnes behof af inbördes biträde i ett föga bebodt och odladt land. Lagstiftaren har twertom uttryckeligen förbjudit nya byars bildande, medelst stadgandet, att icke någon ägoblandning wid landets nya ekonomiska reglering får äga rum, utan hwarje jordbrukare skall blifwa ensam ägare inom sitt område. De byar, som nu här och der finnas, äro förre tiders qwarlemningar, dem den nya tiden ännu icke hunnit fullkomligt undanröjda och omhilda. Att i detalj beskrifwa huru byarna i äldsta tider woro inrättade, är numera högst wanskligt och till och med omöjligt, emedan efter förloppet af så många århundraden de skriftliga underrättelserna här om äro alltför otydliga och emedan de monumenter, som kunde förklara dem, eller sjelfwa de ursprungliga byalagen, länge sedan förändrats. Det äldsta sättet för byars anläggning och indelning, hwilket omtalas i de swenska Landskapslagarna, war emellertid att lägga en by i hammarstifte ("i hambri"), och af konung Christophers år 1442 stadfästade Landslag finner man att

sådana byar ännu på den tiden funnos, ehuru redan Landskapslagarna i 13:de och 14:de seklet upptagit flera föreskrifter om detta stiftes undanröjande medelst solskiftet. Hwarken Landskapslagarna eller Landslagarna lemna oss någon tillräcklig upplysning om hammarstiftets beskaffenhet; man finner blott af motsättningen att det war en äldre och mindre noggrann delning af by än solskiftet. Äfwen om det sistnämnda stiftets beskaffenhet hafwa meningarna warit mycket delade. Anledningen till des uppkomst war troligen den, att hwarje delägare i en by genom detta mera regelbundna stifte måtte få en större wisshet om att oförd få, i förhållande till sitt byamål, besitta bestämde och jemngoda andelar af tomterna och ägor. Det hade närmast afseende på hustomterna, hwilka genom detsamma regelmessigt anlades och delades. All den jord i byn, som affattes till tomter, indelades nemligen först i en fyråsidig figur, omkring hwilken sattes fyra råmärken, och derefter delades denna allmänna bytomt mellan de serskilda delegarne, efter hvars och ens byamål, likaledes i reguliera fyrkanter. Namnet solskifte härleder sig utan twiswel derifrån, att tomterna wanligen lades efter de fyra wäderstrecken, så att om t. ex. två sidor gingo från norr till söder, så sträckt sig de båda mellanliggande sidorna från öster till wester. Att tomternas widd och läge allraförst skulle bestämmas stadgas ännu i 1736 års lag med de orden: wilja bönder bygga by af nyo, då skall så stor tomt dertill läggas som ske kan och nödig pröfwat, att hwar gård, för eldswåda skull, kan ifrån annan byggd warda; tomt skall tilldelas hwarje gård i byn efter hwarje landsorts sedwanliga delningsgrund, så att hwar gård får sin rätta och jemngoda lott i tomt. — Först sedan hwarje delägares tomt sålunda blifwit till läget och widden bestämd, blef det fråga om skiftet eller delningen af byns ägor, hwarwid den regel följdes, att ägostiftet skulle inrättas i öfwerensstämmelse med tomternas storlek och läge; men denna åtgärd utgjorde icke sjelfwa solskiftet, utan blef blott en naturlig följd deraf. 1736 års lag uttrycker detta sålunda: "Nu hafwer hwardera sin tomt i by fått, då delas till hwar och en des lott i åker och äng och alla tillägor, så af det bättre som det sämre; och ware tomt grunden till all delning och stifte i by, der efter alla andra ägor delas skola. Hwardera skall få sitt stifte, den ene efter den andre, som hans tomt ligger till i solskifte och wäderstreck."

Den ägoblandning, som enligt ett sådant stifte

ägde rum, hade naturligtvis den werkan, att hwarje delägare wid häfdandet af sin jord war beroende af alla öfriga delägare i byen, så att ingen kunde afwika från det allmänt antagna brukningsfättet. På någon förändring war ej att tänka så länge det bestämda förbud qwarstod. I 1736 års lag, att ingen kunde rifs wa den by, som war lagd i rätt solskifte, så wida icke alla jordägare dertill samtyckte. Men alltifrån år 1749 har lagstiftningen bemödat sig att undanröja det hinder, solskiftet åstadkom för jordbrukets framsteg och att förskaffa jordbrukaren en friare dispositionsrätt öfwer jorden. Härwid har man gått ganska warsamt till wäga, i det man i början blott sökte med råd och föreställningar inwerka på allmogens öfvertygelse och upplysa dem om nyttan af en reform. Ej heller sökte lagstiftaren genast förwandla byalagen till enstaka eller serkildt utskiftade gårdar, utan till detta mål banade han sig wäg, långsamt men säkert, genom åtskilliga öfvergångar, ständigt bibehållande den grundsatsen, att intet skifte borde wara fritt från rubbning, så länge ägoblandning fanns. År 1752 stadgades, att en enda delägare i by kunde fordra att få sina fringspridda och ofta i smala rimför styckade ägor afdelade i s. k. storstiften, ehuru endast under det wilfor att hans ägor woro lika wäl häfdade som grannarnas. Skiftet öfvergick dock icke hela byalaget på en enda delägarers begäran, utan dennes lott indelades serkildt. Fem år derefter gick man ett steg längre och föreskref att sedan hela byens jord öfverallt blifwit undersökt till bördigheten och uträknad till innehället, skulle delningen, efter hwarderas byamål, verkställas för hwar och en af grannarna serkildt, hwarwid den som erhöll en sämre lott skulle få en motswarande ersättning i widden. Alla grannarna måste deltaga i omkostnaderna och beswäret, äfwen då blott en enda delägare gjorde påstående om en sådan delning. Ett stort hinder mot företagens framgång låg ännu i de med den stadgade jordtarationen förēnade swårigheter; men en kunglig förordning af år 1783 meddelade äfwen härom bestämdare föreskrifter. Genom stadgandet, af hwarje delägare eller åtminstone den, som yrkade det, borde, så widt ske kunde, få alla sina ägor på ett ställe och i ett skifte förberedde samma förordning öfvergången till ägornas ännu närmare sammandragande efter en ny skiftesmethod, det s. k. enskiftet. Detta skiftes allmännare införande mötte emellertid i början flera hinder, tills man genom en bestämdare författning af år 1803 först lyckades ge-

nombriks wa det i provinsen Skåne. Som flera hemman här lågo i stora byalag och ägorna sträckte sig så långt från husen att endast de närmast belägna försvarligt häfdades, så blef det nödwändigt att tillwägabringa utflyttningar från de sammanträngda byarna och en sådan indelning af jorden att hwarje bonde kunde få sin lott i ett sammanhang omkring sin bostad. Hwarje delägare blef dertfore berättigad att för sig fordra ett sådant skifte, och till befordrande af utflyttningar anslogos af statens medel 10,000 R:dr årligen. Följande året utfärdades en dylik författning för Skaraborgs län, hwilket äfwen erhöi statsanslag för samma ändamål, och efter dessa förberedelser utkom år 1807 en allmän förordning om enskiften för det öfriga riket, med undantag af Dalarna och Norrland, på det grannar i byalag måtte helt och hållet befrias från det twång, som åtföljde samfälligheten, och förfättas i lika fördelaktig ställning som innehafware af enstaka hemman. Härigenom förbjödos likwäl icke genast de förra storstiftena, utan det berodde af en delegares egen omtänka att för sin del fordra enskifte. Om ett sådant kunde verkställas, skulle landmätaren i samråd med delägare och deras gode män författa en provisionel plan till enskifte för alla hemmanen i byalaget, så att i enlighet dermed sökanderens lotter kunde utbrytas, utan att wara till hinder för de öfriga grannarne att äfwen erhålla enskiften när de framdeles dertill anmäla sig. Endast den som sökte enskifte, war förbunden att utflytta från byen, men kostnaden för för rättningen skulle beswäras af alla grannarne. Derefter blef man betänkt på att gifwa enskiftet förbindande kraft för alla delägarna på en gång, äfwen då det blott söktes af en; men som denna method, i anseende till lokala hinder, ej kunde så allmänt påbjudas utan alla modificationer, så förēnade man de förra föreskrifterna om storstiften och enskiften, med tillägg af flera nya bestämmelser, i den nu gällande skiftesstadgan af år 1827, hwilken införde en ny allmän method benämnd laga skifte.

Dermed förstås, enligt lagens egen definition, förut ofskiftade eller ock redan skiftade men sammanblandade ägors utbrytning i så stort sammanhang, belägenheten, utan någon delägarers förfång, möjligen må medgifwa. Närmare bestämmes detta genom föreskriften, att ett enda skifte, innefattande all slags jord, owillkorligen bör utläggas till hwarje hemman, om det kan ske med bibehållande af allas rätt; i annat fall

tillåtas twenne skiften och till och med trenne för hwarje delägare, om belägenheten oundgängligen fordrar ett sådant undantag från reglen. Ägare af äfwen den minsta lagliga hemmansdel är berättigad att, emot de öfrige delägarnes bestridande, fordra laga skifte, hwilket då skall öfwergå hela skifteslaget med all best mark på en gång, på det att ytterligare kostnader må besparas och oreda wid ägornas bruk förekommas. Som delägarna på detta sätt tvingas att byta ägor med hwarandra, så måste, till bewarande af ägarättens helgd, samtliga ägornas inbördes värde och förhållande genom en taxation eller gradering noga bestämmas, innan något beslut fattas om de särskilda lotternas widd och läge, så att den, som får sämre jord i utbyte mot en bättre, må af det förra slaget erhålla en proportionerlig tillökning i widden. Uppstår sedan twist, mellan delägarna om skiftenas läge, så afgöres den medelst lottning. På samma sätt slitas äfwen, i brist af andra grunder, twister om skiftdigheten att utflytta från byn, då en eller flera delägares utflyttning är nödig. Utflyttningskostnaden fördelas mellan de qwarboende och de utflyttande efter hvars och ens ägo-andel, men delägarna erhålla och för detta ändamål understöd af allmänna medel såsom gåfwa. Ersättning gifwes äfwen den delägare, som wid skiftet mister skog eller erhåller wanhäfvid och ouppodlad jord i stället för odlad. Sedan skiftet blifwit fastställt skall hwar och en inom ett år tillträda sin nya ägolott, och i förhållande till denna bestrides kostnaden för förrättningen af alla delägarna gemensamt.

Skiftesförfattningarna, af hwilka wi här tecknat några korta grunddrag, hafwa utöfwat ett stort inslytande på landets odling, och i den mån allmogen af erfarenheten blifwit öfvertygad om nytta af dessa åtgärder har den med allt större iswer anlitat dem. Herr Forsell har nu för provinsen Skåne härom meddelat ett mera upplysande exempel än det öfwan nämnda undantagsbewiset för Dalarna. Sedan enskiftena, såsom sagdt är, år 1803 infördes i Skåne hafwa intill slutet af år 1843, således under loppet af 40 år, af Malmö läns 4068 hemman 3124 hemman blifwit enskiftade. På 1459 af dessa senare hemman hade delägarna qwarbott, men på de återstående 1665 hade de utflyttat. Länets folkmängd, som år 1803 utgjorde 147,500 personer, hade år 1843, med en tillökning af 81,300, stigit till 228,800 personer. I provinsens andra län, Christianstads, hade under samma tid af

2991 hemman 1864 blifwit enskiftade, hwaraf 1004 qwarboende och 860 utflyttade. Folkmängden 1803 = 119,000 och 1843 = 170,740, således ökad med 51,740. Från Malmö län utskleppas årligen omkring 200,000 tunnor säd samt 1,200,000 kannor bränwin. Ur en annan källa tillägga wi, att ifrån år 1827, då nu gällande skiftesstadga utkom, intill 1842 års slut nära tio millioner tunnland blifwit afsmätte, oberäknade de ägowidder, som utgjort föremål för afwittringar och storskiften i Norrland och Dalarna. Att utskiftningen ännu rastlöst fortgår synes deraf, att under loppet af år 1843, 1098 laga skiften blifwit i riket verkställda, hwilka omfattat $1333\frac{2}{3}$ hemman med ett antal af 13,162 ägolotter och 578,022 tunnland. Från 1830 till och med 1843 har staten i utflyttningshjelp betalt 472,000 R. dr Banco.

Om lagstiftningen således i detta hänseende varit mycket werksam, så har den deremot varit så mycket wanmäktigare i sina försök att reglera hemmansflytningen och jordafföndringen. Den i andra länder så mycket omtvistade frågan om de öfwerwäggande olägenheterna eller fördelarna af en fri och obegränsad jordparcellering har wisserligen äfwen i Sverige af teorien blifwit olika beswarad; men i werkligheten har jordens stykning här fortgått och fortgår ännu i dag oberoende af de stridiga åsigterna. Utifrån landets första uppodling genom enskilda odlares slit hafwa smärre jordpossessioner varit öfwerwäggande, och äfwen de rikaste godsägare i fordna tider hade inga stora i ett sammanhang brukade gods, utan endast strögods eller en mängd mindre och ofta långt från hwarandra belägna gårdar. Detta ursprungliga förhållande kunde icke lätt förändras, ty som den Swenska jorden aldrig varit eröfrad, så har den också aldrig af något feodalwälde kunnat utskiftas mellan segerwinarne. Den mäktiga jordaristokrati, hwilken, förnämligast medelst wanna förlänningar af kronans gods och af kronans räntor från böndernas egna hemman, under det 17:de sekel war på wäg att här grunda sitt wälde efter mönstret af en utländsk feodalism hotade blott för några decennier bondeståndets sjelfständighet och äganderätt till en stor del af landets jord; ty Carl XI:s genomgripande reduction af godsen och räntorna bröt denna aristokratis makt och åstadkom till kronans och allmogens fördel en ny fördelning af jorden. Genom en medgifwen tillåtelse för de bönder, som brukade kronans hemman, att genom en måttlig lösen förwärfwa full äganderätt äfwen till dem, har jordegens

domen alltmera samlats i bondeståndets hand, och detta stånd öfar ännu ärligen sin fasta förmögenhet. Men med folkmängdens tillwert har jorden nödwändigt blifwit fördelad på allt flera händer, utan att lagstiftningen någonsin mot styckningen uppställt några betydande hinder. Ett strängare förbud i denna riktning wore också fåfängt i ett land, der ungefär $\frac{1}{10}$ af befolkningen äro bosatta å landsbygden och således förnämligast hänwisade på jordbruket för sin bergning. Wår lagstiftning i detta ämne har sökt lösa det swåra problemet att på en gång dels bereda en tilltagande folkmängd utrymme till nya bosättningar och dels förebygga en så obegränsad sönderdelning af jorden, hwaraf man kunde befara en minskning i de sjelfständiga jordbrukarnes antal och en ökning i ännu större proportion af den fattiga befolkningen. Redan för det första stadgandet om hemmansklyfning, nemligen Gustaf Wasas Placat af år 1555, ligger en sådan åsigt till grund. Böndernas utarmande, säger konungen, förorsakades deraf att några, som slog under sig mera jord än de förmådde bruka, förhindrade de andra att på skogarna uppröjda hemman, hwarigenom dessa nödgades att till ett antal af 6, 8 eller flera tränga sig in på ett hemman, der de ingalunda kunde finna sin bergning. På det att hemmanen ej måtte sönderklyfwas som man i arf plågar sista penningar och lösören, förmanar konungen de yngre att laga lösen för för sina andelar och sedan upptaga andra hemman på skogar och allmänningar. Tid efter annan förnyades dylika påbud mot en godtycklig klyfning, utan att dock något wist minimum utsattes för än Carl XI. 1684 bestämdt påbjöd att ingen sjelfegande bonde skulle understå sig att bebo och bruka mindre andelar än $\frac{1}{4}$ hemman. Detta stadgande war så mycket olämpligare, som hemmanen då woro, hwad de ännu äro, sinsemellan högst olika till ägornas widd, bördighet och värde. De hafwa nemligen blifwit uppstättade till ett wist hemmantal af olika personer på olika tider och efter olika grunder, och man träffar derföre äfwen inom samma län hemman af så olika omfång, att det ena innehåller blott hundrade tunnland jord och derunder, hwaremot ett annat har ett område af flera tusende tunnland. Följaktligen kan $\frac{1}{4}$ hemman stundom wara en otillräcklig stundom återigen en öfwerflödig possessiön till en familjs underhåll. Det nämnda stadgandet kunde icke heller efterlewas, och det upphäfsdes uttryckligen år 1747 af en ny förordning, som war affattad i öfwerensstämmelse

med den tidens åsigter om nödwändigheten för ett lands wälstånd att på allt sätt befrämja folkmängdens tillwert. Ett hemman skulle derföre nu få klyfwas i 6, 8 eller mindre delar, allt som det pröfwades kunna uppodlas och tåla, med willkor att den, som åstundade en sådan klyfning, wille tråda i gifte. Men som äfwen denna förordning på längden icke kunde tillfredsställa olika behof och önskingar, så fastställde den nu för hela riket, med undantag af Dalarna, gällande förordningen af d. 19 December 1827 "angående grunderna och wilkoren för hemmansklyfning samt afföndring af jord eller andra lägenheter från hemman" en ny allmän regel för hemmansklyfning. Rättigheten att under äganderätt eller stadgad besittningsrätt innehafwa och bruka en till serfkildt hemmantal skattlagd jordrymd är nemligen numera icke beroende af hemmantalet, utan af besutenheten eller bergningsförmågan, enär hemman "få klyfwas till hwad hemmantal som helst, allenast en åbo å den utflufne delen är besuten." Besuten åter kallas den åbo, som af sin hemmansdels affastning i wanliga år kan påräkna bergning och jemwäl deraf utgöra de med hemmansdelen förenade utskylder. Närmare bestämmes detta sålunda, att till besutenhet under benämning af hemman erfordras, att till en hemmansdel finnas så goda ågor att ett hushåll af minst tre arbetsföra personer må kunna af ågornas behållna affastning underhållas, hwarförutan en häst eller ett par oxar, två eller tre kor, och fem eller sex får eller getter böra kunna under hela året på hemmansdelen födas; likwäl bör säker och ständig biförtjenst, såsom sifte, sjöfart eller dylikt, wid fråga om besutenhet äfwen tagas i beräkning. Den som, i strid med dessa föreskrifter, äger en mindre och obesuten lott i en hemmansdel är skyldig att af en annan delägare, med hvars ågor lotten kan sammanläggas, taga lösen, då påstående derom i laga ordning wäcks; men som en sådan lösningsrätt sällan begagnas, så inträffar det i verkligheten, att hemmanen klyfwas i wida mindre delar, med å hwarje del satt hemmantal, än som kunna anses motswara det i lagen bestämda besutenhetsmättet.

(Fortsättes.)

Önd. Då wåra läsare troligen emotse en bestrifning på de högtidligheter, som härstädes egt rum wid emottagandet af de Upsaliensiska Studenterna, wilja

wi i forthet lemna en dylik, förbehållande oss, att uti ett kommande nr: suppleras hwad som möjligen nu undfallit wår uppmärksamhet, då wi äfwen skola söka lemna en beskrifning på de för samma ändamål i Köpenhamn anställde festligheterna. Efter erhållen underrättelse, att de wäntade gästerna från Upsala med säkerhet wore att påräkna, äfvensom ett antal af minst 110 från Christiania, bildades en kommité för att taga besattning med de nödige arrangementerna att på ett wärdigt sätt emottaga såwål Upsaliensare som Norrmän. Sedan alla förberedande åtgärder woro widtagne, återstod endast att deforera Lundagården, hwarpå rastlöst arbetades under sednaste dagarne af förslutna weekan, då såwål stora gången som derintill stötande 2:ne sidogångar inreddes till stora lössalar. Enligt lemnad underrättelse skulle ankomsten till Malmö ske natten emellan sisl. Lördag och Söndag; till följe hwaraf de dertill utsedde deputerade begäfwö sig dit, för att wara de wäntade gästerna till mötes. Kl. något före 6 sisl. Söndags morgon anlände först Studenterna från Christiania på ångfartyget Carl Johan, och något sednare Upsaliensarne på ångfartyget Gottland. Malmöboarne wisade den uppmärksamheten, att med egna åkdon skutsa såwål Swenskar som Norrmän, till ett antal af nära 300, till Lund. Kl. 11 samlades Student-Corpsen och företrädd af de serfilda nationernas fanor och Sångföreningen, gick ta- get till södertull, dit de resande snart anlände och emottogos med niofaldiga hurrarop. Derefter satte sig ta- get åter i rörelse till Lundagård der Docenten Riez uppsteg å den i stora gången uppresta tribun och i ett kort tal helsade gästerna wälkomne, hwarefter Lundensarne förde de fremmande hwar och en till det för honom utsedda logis. På flera ställen woro större och mindre reunioner för middagsmåltid; hwarefter på eftermiddagen Universitetets samlingar såsom Bibliotheket, de Physiske samlingarne, Naturhistoriska och Historiska museerna samt Domkyrkan besöfkes. Längre fram på eftermiddagen samlades man mangrant å Lundagård, der Adjunkten Genberg från tribunen propo- nerade en skäl för Hans Maj:it Konung Oscar I, derwid talaren toskade den trofasta kärlek, hwarmed Swerges och Norges inbyggare omfatta sin Konung, samt de rika förhoppningar de fästa wid hans rege- ring. Denna skäl tömdes under skallande hurrarop och ledsagade af 28 kanonskott och sång. Derefter uppsteg Professor Hagberg och tog sig anledning af den an- nalkande midsummarens att påminna om Carl Linnæus,

som först studerade i Lund och sedan i Upsala. I min- net af hans ungdoms strider och mannaårs åra före- slog talaren en skäl för Upsala Universitet, för hwil- ken skäl Magister Sundberg tackade; derefter affjongs af den Upsaliensiska Sångföreningen en Helsning från Upsala. Sedan propo- nerade Magister Joh. Andersson en skäl för Norge som beswarades af Cand. Theol. Möller. Widare föreslog Mag. Andersson en skäl för Studenterna i Köpenhamn, hwarpå Cand. Theol. Hel- weg swarade och Studeranden Strandberg en för Fin- land, hwarwid "Kung Carl den unga hjelte" affjongs, samt slutl. Cand. Theol. Sundt en för Island. Wid hwarje skäl saluterades med 8 kanonskott från Bota- niska trädgården. Derefter begäfwö sig de Studeran- de samfäldt till den i nya Biskopshuset anrättade "Seran," efter hvars intagande- man återwände till Lundagård, der stora gången äfvensom de 2:ne sido- gångarne under tiden blifwit upplyste med färgade lam- por. Glädsjen war allmän och först sent på natten åtskilfdes sällskapet. En mängd resande hade infunnit sig, för att åskåda festligheterna, som gynnades af det wackraste wäder.

Följande morgon sammanträdde man ånyo till en allmän frukost och kl. 10 afreste såwål Upsaliensare som Norrmän, åtföljde af nära 200 Lundsiska Studenter för att gemensamt besöka bröderna på andra sidan sun- det. Wid ankomsten till Malmö inviterades samtliga Studerande att insinna sig på Knutsalen der man på bästa sätt förjt för gästernas emottagande. Theol. Doctorn och Ordens-Ledamoten Gullander begärde or- det och propo- nerade skäl för Upsalas Studenter, för Norrmännen, för Lunds Studenter samt slutligen en för Studenterna i Köpenhamn, för hwilka skäl Mag. Pettersson från Upsala, Cand. Theol. Sundt från Christiania, Cand. Thomee från Lund och Cand. Poulsen från Köpenhamn förklarade sina kamraters tack- samhet. Kl. 3 e. m. afgingo ångfartygen Unionen, Gottland, Carl Johan och Malmö alla fullpackade med passagerare till Köpenhamn, beledsagade af ofta upp- repade hurrarop, från den wid hamnen talrikt samlade folkmassan.

= Sisl. Måndag öfwerlemnades med wanlig hög- tidlighet Academiska Rectoratet af Math. Professorn C. J. D:son Hill till Hist. Naturalis Professorn och Ordens-Ledamoten S. Nilsson. (L. B.)

Nr: 22 af denna Tidning, utgifwes Lördagen d. 12 Juli.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1845.

